

УДК 342.7:(343.346.2:62-519) (477)

В.Є. Лук'янчикова,
науковий співробітник
ДНДІ МВС України, м. Київ,
ORCID ID 0000-0002-3670-2181

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ ПРИ ФОТО-, ВІДЕОФІКСАЦІЇ ПОРУШЕНЬ ПРАВИЛ ДОРОЖНЬОГО РУХУ В УКРАЇНІ

У статті досліджується питання законності запровадження фото- та відеофіксації порушень правил дорожнього руху, зафіксованих в автоматичному режимі, відповідно до чинного законодавства. Проаналізовано питання відповідності проекту закону України від 27.10.2016 № 5314 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху” Конституції України. Наведено аргументи на користь схвалення цього законопроекту. Розглянуто міжнародний та зарубіжний досвід застосування фото- та відеофіксації. Наведено розподіл на групи комплексів відеофіксації, що використовуються в різних країнах. Обрано найкращу, на наш погляд, модель запровадження фото- та відеофіксації для України.

Ключові слова: фото-, відеофіксація, презумпція невинуватості, дорожньо-транспортна пригода, адміністративне правопорушення.

В статье рассматривается вопрос законности внедрения фото- и видеофиксации нарушений правил дорожного движения, зафиксированных в автоматическом режиме, в соответствии с действующим законодательством. Рассмотрен вопрос о соответствии проекта закона Украины от 27.10.2016 № 5314 “О внесении изменений в некоторые законодательные акты Украины относительно совершенствования регулирования отношений в сфере обеспечения безопасности дорожного движения” требованиям Конституции Украины. Приведены аргументы в пользу принятия данного законопроекта. Рассмотрен международный и зарубежный опыт использования фото- и видеофиксации. Проведено разделение на группы комплексов видеофиксации, которые используются в разных странах мира. Предложена оптимальная, по нашему мнению, модель внедрения фото- и видеофиксации для Украины.

Ключевые слова: фото-, видеофиксация, презумпция невиновности, дорожно-транспортное происшествие, административное правонарушение.

Надзвичайно велика кількість ДТП, в тому числі і з летальними наслідками, не залишила законодавцям іншого вибору, як знову спробувати запровадити відеоспостереження та фотофіксацію на автошляхах України. Така спроба вже відбувалась кілька років тому (у 2008 р.), проте рішення Конституційного суду України від 22 грудня 2010 року звело її нанівець, довівши недосконалість.

14 грудня 2015 року Верховна Рада України зробила другу спробу зменшити кількість ДТП на дорогах і прийняла закон, яким передбачено внесення змін до Закону України “Про дорожній рух”, який і досі викликає багато суперечок.

На сьогоднішній день Україна – єдина країна на Європейському просторі, де не застосовується відеофіксація порушень на автошляхах. Водночас така новація, як автоматичний режим фіксації порушень правил дорожнього руху, є досить прогресивним засобом виявлення правопорушень та застосування до порушників заходів впливу для України. Такі дії з боку держави можуть знизити ризик корупційних проявів під час накладання штрафів за порушення, а також забезпечити повну

фіксацію правопорушень на певній ділянці автошляху, а не лише в тих випадках, коли порушення відбулося на очах у поліцейського.

Під відеофіксацією розуміють систему, яка складається з камери та пристрою для моніторингу транспортного засобу, що використовується з метою виявлення та фіксації місця, факту порушення ПДР та автомобіля, який його вчинив.

Після прийняття 2008 р. закону про фотофіксацію (пристрій “Візір”), в перші два-три місяці кількість летальних випадків знизилась на 35 %, а порушень ПДР – на 50 % [1]. Проте недосконалість цих пристроїв призвела до того, що українським водіям приходили неправомірні “листи щастя”, які згодом успішно оспорювались у судах. В решті решт було доведено технічну недосконалість “Візира” та в судовому порядку накладено заборону на його використання.

Питанням забезпечення безпеки дорожнього руху приділяли увагу такі науковці, як В.В. Введенська, Т.О. Гуржій, Є.В. Додін, В.К. Колпаков, Л.М. Кононенко, В.А. Мисливий, М.А. Самбор та багато інших. Окремі науковці та адвокати вважають, що проект закону України від 27.10.2016 № 5314 “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху” (далі – законопроект 5314) порушує ст. 62 Конституції України, в якій зазначено, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку. Тобто ця стаття Конституції стосується лише кримінального судочинства і жодного стосунку до адміністративного провадження не має.

Окрім того, адвокати посилаються також на ст. 63 Конституції України, яка свідчить про відсутність відповідальності особи за відмову давати показання або пояснення проти себе та близьких. У цьому разі мова іде про ті випадки, коли на фото зображено порушення і транспортний засіб, який його вчинив, але не видно, хто перебуває за кермом. Думка адвокатів і науковців щодо порушення прав людини в разі притягнення до відповідальності власника авто, а не особи, яка вчинила правопорушення, безперечно заслуговує на увагу. Проте власник авто був і залишається відповідальним за джерело підвищеної небезпеки. Цьому питанню присвячено багато праць і висловлено різні думки. Спробуємо їх дослідити та висловити своє бачення.

Пропонуємо розглянути зазначену проблему під іншим кутом зору, а саме спробуємо знайти аргументи на користь застосування фото та відеофіксації в Україні шляхом аналізу практичного досвіду розвинених зарубіжних країн і вітчизняного законодавства.

У законопроекті, який розглядається, наведені вище застереження певною мірою враховані. На їх аналізі доцільно зупинитися. Так, за законопроектом 5314 порушник, якого зафіксували камери фото та відеофіксації в автоматичному режимі має понести відповідальність саме за порушення, яке він скоїв. Жодного слова про відповідальність за відмову давати пояснення тут не йдеться. Відповідно до ст. 63 Конституції України “особа не несе відповідальності за відмову давати пояснення щодо себе, членів сім’ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом”. Особа може скористатися цим правом, а оскільки є власником транспортного засобу, який не вибував із її власності поза її волею, понести передбачене законом покарання. За бажанням власник може вказати на особу, що керувала транспортним засобом за його згодою і вчинила порушення. Саме цю особу і буде притягнуто до відповідальності.

Наголошуємо, що особа за цим законопроектом притягається *саме за вчинене правопорушення, а не за відмову надати пояснення.*

У ст. 141 законопроекта 5314 зазначається, що відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані

в автоматичному режимі, несуть особи, які фактично керували транспортними засобами в момент їх учинення. І лише у разі неможливості встановлення особи, яка фактично керувала транспортним засобом у момент учинення адміністративного правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксованого в автоматичному режимі, у зв'язку з неповідомленням у встановленому порядку уповноваженому підрозділу Національної поліції інформації про таку особу, відповідальність несуть юридичні або фізичні особи, за якими зареєстровано транспортний засіб, а в разі якщо транспортний засіб зареєстровано за межами території України, до адміністративної відповідальності притягається особа, яка ввезла такий транспортний засіб на територію України. У разі передачі права володіння та користування транспортним засобом одночасно двом і більше особам відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, несе особа, визначена власником транспортного засобу. Отже, законодавець надає право власникові авто, який вважає себе невинуватим у вчиненні порушення правил дорожнього руху, звернутись до працівників поліції та надати пояснення стосовно особи, яка в момент порушення керувала закріпленим за власником транспортним засобом і таким чином уникнути накладання на нього стягнення, передбаченого законом.

Передбачена норма буде мати стримуючий, профілактичний характер. Власник транспортного засобу буде обачним з передачею керування третій особі, непоодинокі випадки чого сьогодні призводять до тяжких наслідків.

Аналіз досвіду розвинених європейських країн свідчить, що в них успішно працюють системні комплекси відеофіксації порушень ПДР [2], які можна умовно розподілити на три групи.

1. У розвинених європейських країнах (ФРН, Об'єднаному Королівстві Великої Британії і Північної Ірландії) основною вимогою щодо фотографії є чітке та якісне зображення автомобіля разом із номерним знаком та обличчям особи, яка перебуває на момент порушення за кермом автомобіля. Проте в Німеччині кілька років тому відбувся такий казус – лист з фотографією, на якій було видно обличчя якоїсь жінки-пасажира, призвів до сімейного скандалу. У результаті було прийнято рішення обличчя пасажира замальовувати, аби його неможливо було впізнати [3].

2. У країнах близького зарубіжжя (Республіці Білорусь, РФ та ін.) використовують комплекси відеофіксації, які дозволяють в автоматичному режимі фіксувати факт порушення ДТП та номерний знак автомобіля. Відповідальність за таке порушення покладається на власника транспортного засобу, а не на особу, яка ним керувала в цей момент.

3. У країнах третьої групи (США, Франції, Польщі та ін.) правоохоронна система спочатку не звинувачує особу, а застосовує толерантне визначення – violation notice recipient, що в перекладі звучить, як “особа, яка отримує повідомлення про порушення”. Тобто особі, яка отримала таке повідомлення, пропонується на власний розсуд здійснити один з трьох кроків щодо розв'язання спірного питання: 1 – визнати себе винною і сплатити штраф; 2 – не сплачувати штраф, натомість надати правоохоронним органам відомості про особу, яка вчинила правопорушення; 3 – оскаржити отримане повідомлення у судовому порядку. У випадках, коли особа не реагує на перше повідомлення, їй надсилають повторно, із новими строками сплати та переліком додаткових санкцій, які будуть застосовані в разі прострочення: втрата можливості оскарження штрафу, позбавлення можливості перереєстрації транспортного засобу або ліцензії, зупинення дії ліцензії, арешт автомобіля і т. ін. [4].

Отже, ми бачимо, що Україна при запровадженні фотофіксації врахувала досвід багатьох країн світу, в яких така практика вже існує, і обрала для себе найкращу модель її застосування, яка надає можливість власникові спростувати свою провину з найменшими витратами.

Виходячи зі змісту цієї норми, а саме з того, що “відповідальність за адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, зафіксовані в автоматичному режимі, несуть особи, які фактично керували транспортними засобами в момент їх учинення”, слід зазначити, що особливі вимоги пред’являються до технічних засобів фіксації. На зображенні має бути чітко видно обличчя водія-порушника, автомобіль з номерним знаком та суть порушення. Це дозволить притягнути до відповідальності особу, яка фактично вчинила правопорушення, а не власника транспортного засобу, забезпечити виконання вимог Конституції України про індивідуальну правову відповідальність особи.

Твердження про порушення прав людини у випадку надання пояснень власником авто про реальну особу, яка вчинила правопорушення не можна вважати достатньо обґрунтованим. Зважаючи на зарубіжний досвід, який Україна запозичує в процесі розбудови власного законодавства, можливість надання особою будь-яких пояснень з приводу правопорушення слід вважати обмеженням її прав. Навпаки, український законодавець, керуючись ст. 55 Конституції України, надає власникові авто можливість захищати і відстоювати свої права, в тому числі і в судовому порядку.

Оскільки автомобіль згідно з Цивільним кодексом України є джерелом підвищеної небезпеки (ст. 1187), саме власник несе відповідальність за його експлуатацію. На цьому постулаті і базується твердження законодавців усіх країн світу.

Головною метою впровадження системи автоматичної фіксації швидкості та інших порушень у поєднанні із презумпцією винуватості є не покарання абсолютно всіх власників транспортних засобів і не стягнення величезних штрафів у дохід держави. Важливо розуміти, що в цьому випадку мова йде про безпеку, і тому головною метою згаданої системи є превенція негативних наслідків, що є особливо актуальним з огляду на страшну статистику смертності в результаті перевищення швидкості та інших порушень водіями. А з іншого боку, не менш важливою метою є виховання культури поведінки водіїв під час керування транспортними засобами. Система автоматичної фіксації порушень правил дорожнього руху є тим засобом, який здатний мотивувати водія не лише утриматись від порушення встановленого швидкісного режиму, але й сумлінно ставитись до власного авто. Здійснення реєстрації чи перереєстрації у випадку зміни власника дозволить уникнути незручностей як володільцю авто чи водієві, так і правоохоронним органам. Крім того, ця система спонукатиме власників авто відповідальніше ставитися до процедури передачі власного автотранспорту в постійне або тимчасове управління третім особам. Передбачливість у цьому випадку допоможе уникнути необхідності доводити власну невинуватість і бути активним учасником адміністративного провадження. Не варто забувати, що обов’язок стежити за своїм майном покладається на його власника. Придбавши автомобіль і сідаючи за його кермо, водій має розуміти його суспільну небезпеку і апіорі є ознайомленим із законодавством у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху. Тобто, здійснюючи керування автомобілем, водій автоматично підтверджує свою згоду із діючими правилами. Отже, в цьому випадку презумпція винуватості власника авто є не “суспільним злом”, а тим важелем, який повинен не допустити настання негативних наслідків, через вплив на його свідомість і поведінку. Це убезпечить власника від відповідальності за чужі дії та дозволить зберегти здоров’я та життя іншим учасникам дорожнього руху. У таких діях і полягає правова свідомість громадян. Кожен законослухняний власник транспортного засобу зацікавлений знати, хто використовує його автомобіль у цей конкретний момент, якщо, звісно, його не викрали. Як свідомий член суспільства він має надати таку інформацію поліцейським.

А надаючи власникові авто можливість навести вагомі аргументи своєї непричетності до скоєння ДТП і підкріпити їх доказами, законодавець саме дотримується захисту прав людини, а не навпаки, як стверджують деякі правознавці. Врешті-решт слід пам’ятати, що потреба у винайденні системи автоматичної фіксації правопорушень на дорозі з’явилась не як забаганка законодавця, а внаслідок усе тієї ж вражаючої статистики смертності на дорозі.

Крім того, на захист нашої позиції щодо підтримки запровадження відеофіксації саме на підґрунті так званої “презумпції винуватості” слід згадати про принцип пропорційності в судовій діяльності.

Під пропорційністю розуміють відповідність між характером мети, яку переслідують органи публічної влади, і діями, що запроваджуються для їх досягнення.

У цьому випадку принцип пропорційності слід тлумачити як відповідність між “енерговитратами” власника транспортного засобу, які він понесе, надавши пояснення органам поліції у встановлений термін стосовно фактичного водія його автомобіля, та шкоди, якої можна уникнути завдяки запровадженню автоматичної фото- та відеофіксації. Оскільки життя і здоров’я людини є найвищою соціальною цінністю в державі, як закріплено в ст. 3 Конституції України, то витрати особистого часу для надання пояснень щодо власного автомобіля і його реального водія в конкретний момент в жодному разі не можна порівнювати. Безперечно, мета виправдовує засоби.

Запровадження автоматичної фіксації ДТП технічними засобами в Україні є нагальною потребою сьогодення. Виходячи з викладеного вище, слід підтримати розробників законопроекту 5314 з поправками та уточненнями про обов’язковість ідентифікації особи водія за обличчям.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Корчак А.* За нарушение ПДД нужно уже не наказывать, а жестоко карать. Зеркало недели. Украина. № 25. URL: <http://argumentua.com/stati/za-narushenie-pdd-nuzhno-uzhe-ne-nakazyvat-zhestoko-karat> (дата звернення: 22.12.2017).
2. Где и как работают камеры автоматической фиксации ПДД. URL: <http://www.autoconsulting.com.ua/article.php?sid=36605> (дата звернення: 22.12.2017).
3. Виновны все. Адвокаты рассказали об опасностях скандального закона о штрафах и видеofиксации. URL: <http://ru.tsn.ua/ukrayina/vinovny-vse-advokaty-rasskazali-ob-opasnostyah-skandalnogo-zakona-o-shtrafah-i-videofiksacii-455329.html> (дата звернення: 21.12.2017).
4. Видеofиксация нарушений ПДД: очередной выхлоп Авакова? URL: <https://newsoboz.org/avto/videofiksatsiya-narusheniy-pdd-ocherednoy-vyhlop-avakova-07072016180800> (дата звернення: 22.12.2017).
5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.12.2017).

REFERENCES

1. *Alina Korchak.* “For the Violation of the SDA You Shouldn’t Be Punished, but Brutally Punished”, “Mirror of the Week. Ukraine” No 25. URL: <http://argumentua.com/stati/za-narushenie-pdd-nuzhno-uzhe-ne-nakazyvat-zhestoko-karat> (application date: 22.12.2017).
2. “Where and How the Auto-Locking Cameras Operate?” URL: <http://www.autoconsulting.com.ua/article.php?sid=36605> (application date: 22.12.2017).
3. “Everyone is Guilty. Lawyers Told about the Dangers of a Scandalous Bill on Fines and Video Fixation. URL: <http://en.tsn.ua/ukrayina/vinovny-vse-advokaty-rasskazali-ob-opasnostyah-skandalnogo-zakona-o-shtrafah-i-videofiksacii-455329.html> (application date: 21.12.2017).
4. “Video Fixation of Traffic Violations: the Next Avakov Exhaust?” URL: <https://newsoboz.org/avto/videofiksatsiya-narusheniy-pdd-ocherednoy-vyhlop-avakova-07072016180800> (application date: 22.12.2017).
5. The Constitution of Ukraine: Bill of Ukraine dated June 28, 1996, No 254k / 96-VR. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (application date: 22.12.2017).

UDC 342.7:(343.346.2:62-519) (477)

V.Y. Lukianchykova,

Research Scientist of the State Research Institute MIA Ukraine, Kyiv,
ORCID ID 0000-0002-3670-2181

AN OBSERVANCE OF HUMAN RIGHTS IN PHOTOGRAPHY, VIDEO RECORDING OF TRAFFIC VIOLATIONS IN UKRAINE

The increase of traffic accidents, especially with the lethal consequences, made legislators returning to attempts to introduce video surveillance and photographing violations of the traffic rules on the highways of Ukraine.

Investigation of the legality of the introduction of photo- and videofixation of violations of traffic rules, recorded in the automatic mode in accordance with the current legislation, has shown that Ukraine is the only country in Europe, where video recording of violations on highways is not applied.

Having studied the international and foreign experience of using photo and video fixation of different countries, the author forms the groups of video fixation complexes used in different countries and substantiates the choice of the model of photo and videofixation for introduction in Ukraine.

The experience of developed European countries is analyzed and it is noted the successful work of systemic complexes for the fixation of violations of traffic rules, which can be conditionally divided into three groups.

Implemented in Ukraine model of photo and videofixation gives the owner the possibility to refute his fault at the least cost. The introduction of the norm that “the responsibility for administrative violations in the field of ensuring road safety, recorded on an automatic mode, are carried by persons who actually control the vehicles at the time of their implementation” will provide special requirements for the technical means of fixation. The image must clearly show the driver’s perpetrator’s face, the car with the license plate and the essence of the violation. This will allow the person who actually committed the offense to be held liable, and not the owner of the vehicle, which will ensure the compliance with the requirements of the Constitution of Ukraine on the individual legal responsibility of the person.

It is important to understand that it is safety, and therefore the main objective of the system is the prevention of negative consequences, which is especially relevant given the statistics of mortality due to speeding and other violations committed by drivers. Equally important, the purpose of using such a system is to cultivate a culture of driving behavior when driving vehicles. The system of automatic fixation of violations of traffic rules can motivate the driver not only to refrain from violating the established speed regime, but also to treat his car with integrity. The registration or re-registration in case of change of the owner will avoid inconvenience both for the owner of the car or the driver and law enforcement authorities. In addition, this system will encourage car owners to be more responsible and more critical of the procedure for transferring their own vehicles to permanent or temporary management of third parties. Predictability in this case will help to avoid the need to prove its innocence and to be an active participant in administrative proceedings, since the obligation to monitor its property rests with its owner.

Keywords: photo-, video fixation, presumption of innocence, traffic accident, administrative offense.

Отримано 10.01.2018